

ДИАЛОГ НА ИДЕИ*

Проф. Богдан Богданов е една от не чак толкова многото безспорни фигури в днешната българска хуманитаристика, които създадоха около себе си школа, кръг от съмишленици и по-млади колеги, които се опитват да следват единна методология, предложена от учителя, да се насочват към проблемите, очертани или само маркирани в неговите трудове. Всъщност по-точно ще е да се каже, че става дума за няколко само частично пресичащи се кръга от ученици и последователи на проф. Богданов. Тези кръгове само донякъде се покриват с институциите, с които той е свързан.

Опит за сговаряне между тях е сборникът “ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ или античност и хуманитаристика”. Той е инициатива на Катедрата по класическа филология в Софийския университет “Св. Климент Охридски” (съставители - Виолета Герджикова, Николай Гочев, Йоана Сиракова), но събира текстове, посветени на други периоди. Статиите са подредени по азбучен ред на имената на авторите и това подреждане смело зачерква както каноните на академичната йерархия, така и формалното тематично групиране, за да създаде усещането за равноправен диалог на идеите и да провокира неочакваните и непредвидени асоциации.

Представянето на цялото идейно богатство на сборник, който съзнателно търси разнообразието и настоява, че “силната култура би възникнала там, където съжителстват и спорят различни светогледни ориентации” е практически неизпълнима задача, не само поради ограничения обем на тези бележки, но и поради невъзможността един човек да говори смислено за цялото разнообразие от културни явления, заключено, да кажем, между тракийската и римска археология (Ал. Фол, П. Димитров) и авангардните търсения на днешните български художници (А. Ангелов). Затова ще се опитам само да маркирам темите и така да бъда полезен на онези, които ще търсят в “ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ...” отговор на въпроси, които ги вълнуват. Разбира се, човек не може напълно да се освободи от собствените си интереси и очевидно те определят и акцентите в тези бележки. Мога само да се надявам, че те не са само мои.

Практически всички статии в сборника имат някаква връзка с трудовете на Б. Богданов. Авторите търсят диалог с много негови идеи. Сред тях се открояват теоретичната конструкция за диалектиката между мит и литература, която присъства не само като специален обект за анализ (Н. Гочев), но и в множество статии, посветени на други проблеми. От друга гледна точка проблемът за мита и разногласията между възгледите на Леви-Строс и психоанализата са разгледани от В. Градев; на митичен персонаж от древноегипетска приказка са посветени и размислите на С. Игнатов. Вторият важен теоретичен комплекс, до голяма степен свързан с първия, който се радва на подчертан интерес, е проблемът устна - писмена култура (Ц. Лазарова). С известна изненада констатирах, че сходната опозиция отворено - затворено общество, на която Богданов отделя специално внимание, има по-слабо присъствие в сборника. Тези три ключови за научните занимания на Б. Богданов проблема са негов несъмнен принос не само в българската наука и не само в изследването и осмислянето на античната епоха. Не може да не се забележи, че повечето автори,

* В. Литературен форум, брой 8 (449), 27.02. - 5.03.2001 г

разглеждащи проблеми, свързани с античността, са избрали гледни точки, които да представляват интерес и за изследователи на други епохи (А. Герджиков, А. Николова, В. Герджикова, Д. Николова, Н. Панова, М. Костова). Преходът към Новите времена присъства в анализа на новолатински текстове от късния Ренесанс (Е. Маринова). Без да излизат от епохата на античността наблюденията на Б. Манчев за конфликта поезия - философия у Платон и на Д. Бояджиев за Марк Аврелий или за деконструкцията на "Одисея" (О. Тодоров) имат пряко отношение към културата от следващите векове. За мен са изключително полезни изследванията, свързани с рецепцията на елинската литература и особено на Д. Табакова за новите български прочити на "Антигона". Дори само внимателният анализ на различните варианти на една дума в двата христоматийни стиха на Софокъл "Много са чудните неща, // но човекът е пръв сред тях" (прев. А. Ничев) или "Има много страшни неща, // но най-страшното от тях е човекът" (прев. Н. Гочев и К. Мерджански) успява да проблематизира цял комплекс от втвърдени представи не само за античната култура. От характерни за класическата филология конкретни наблюдения върху "езиковия детайл" тръгва и статията на М. Славова, за да достигне до смущенията и предразсъдъците на днешните издатели. Сходни по дух са наблюденията на Кл. Протохристова върху образа на огледалото в "Иполит" на Еврипид, в метатекста на атическата трагедия и в по-широк контекст. Интересен опит да се приложи към поезията на Катул методологията на "читателския отговор" предлага статията на Й. Сиракова.

Сборникът предлага рецепционни изследвания, които разглеждат явления и от други периоди. Сред тях се откроява статията на А. Шурбанов за съвременните български театрални варианти на "Ромео и Жулиета". С български или балкански проблеми са свързани и наблюденията на М. Шнитер, К. Павликянов и Е. Димитров. За мен са важни и актуални анализите на Ив. Еленков за деня на народните будители (и мотивите, които стоят зад налагането на този празник) и на Б. Пенчев за езика на възвишеното и всекидневното в българската поезия от 90-те години на XX в. Въпросът "Какво е това университет?" е особено актуален, дори злободневен; задавал го е Б. Богданов, задаваме си го всички, които имаме отношение към тази институция, а задълбоченият исторически преглед на Д. Гичева-Гочева несъмнено ни помага да достигнем до по-адекватен отговор. Група статии с философска проблематика съответстват на друга сфера от интересите на юбилеяра. Те ни отвеждат към ключови идеи в средновековната философия (Ц. Бояджиев), теологията (И. Христов), Хусерловия анализ на въображението (Ал. Шнел) или в "отношението между умствения и сетивния свят" (есето на Л. Денкова).

Юбилейните научни сборници имат своя смисъл в две посоки - като жест на благодарност и като книга, която събира ценни сами по себе си изследвания. Убеден съм, че "ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ " или античност и хуманитаристика" се справя и с двете предизвикателства. За мен искреността и убедеността на жеста не подлежат на съмнение. Основният аргумент е качеството на предложените изследвания и неподправеният стремеж за диалог с идеите на Богданов, с ключови идеи на хуманитаристиката. Струва ми се, че използването на двете думи, които идват от елинската античност и присъстват в заглавието на тези бележки, в случая има своето дълбоко основание.

Николай Аретов